

CONSIDERAȚII PRIVIND COMPORTAMENTUL EDUCAȚIONAL ȘI ATITUDINEA FAȚĂ DE VALORILE EDUCAȚIEI LA ELEVII DIN LICEU PRIVIND FORMAREA COMPETENȚELOR GENERALE ȘI SPECIFICE PE ÎNTREG PARCURSUL VIEȚII

Daniela CURELEA,

*Prof. Colegiul Tehnic „Cibinium”, Sibiu, România
dana_cdana1@yahoo.com*

Summary

We understand here by daily behavior a functional-action-cognitive ensemble of the usual facts, attitudes, manners, habits, behaviors and gestures, respectively of the reactions that are committed, occur and manifest in the daily psycho-social and cultural-educational conduct of the person, seen in our case as a pupil-educator during the stages of education, training and the cycles of schooling

Keywords: *educational behavior, education, values of education, students, high school.*

Comportament cotidian reprezintă un ansamblul funcțional-acțional-cognitiv al faptelor, atitudinilor, manierelor, deprinderilor, comportamentelor și gesturilor uzuale, respectiv al reacțiilor care se angajează, au loc și se manifestă în conduita psiho-socială și cultural-educățională zilnică a persoanei, văzută în cazul nostru ca elev-educabil aflat în parcursul treptelor de educație, formare și a ciclurilor de școlaritate¹. Aspect generic prin care individul (elevul) își satisface trebuințele sale cotidiene. În viața psiho-socială și în sfera cultural-educățională comportamentul individual este văzut și observat respectiv, studiat și analizat în funcție de specificul grupului, al comunității, al societății, al factorilor socializării active, totodată al acțiunii care este, deopotrivă, analizată și supusă cercetării, apărând astfel, inevitabil, diferitele tipologii și clasificări psiho-comportamentale, care pot fi exemplificate în felul următor:

- a) comportamentul prosocial și proactiv, care vizează în mod direct, orientarea și interiorizarea educabilului către valori sociale, cu scopul declarat și urmărit în a le conserva, susține, promova și implementa în

¹ Sorin Cristea. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010, pp. 158-159.

- mod durabil, în demersurile sale de moment și de perspectivă;
- b) comportamentul economic, care, în fond, reprezentând sfera actelor, a acțiunilor-manifestate, a tendințelor generale privind demersul pro-social și psiho-comportamental al omului – elevului în cazul nostru – care în calitate de consumator privind sfera veniturilor și a resurselor pentru diferitele tipuri de consum, material, comportamental și spiritual-cultural, devine parte eminentă din procesul de implementare și asigurare a calității în școli, în județe și la nivel național, privind o educație-formare de certă valoare și afirmare a generațiilor care se vor succeda;
- c) comportamentul profesional, în care educabilul își exteriorizează atitudinile, tendințele psiho-sociale și deprinderile generale de muncă, denumite generic și văzute drept competențe, dezvoltate-aplicate în anumite activități, profesii, cariere – mai greu dar deloc imposibil, dacă ne gândim, la un program radiofonic al școlii sau la editarea revistei școlii ori de ce nu la un program bio prin cultivarea-plantarea în perimetrul școlii a diferiților arbuști aflați astăzi pe cale de dispariție, văzut ca parteneriat în comun cu ocolul silvic zonal și cu Agenția Regională de Protecție a Mediului, respectiv Garda de Mediu;
- d) comportamentul cultural, atât din perspectiva psiho-culturală, novatoare și formatoare, cât și pe direcția de acțiuni socio-culturale prin acțiuni-colaborări-parteneriate cu alte unități de învățământ din județ, din zona-regională 7 Centru, din alte zone privind dezvoltarea durabilă a României, privind raportarea la sfera de valori spirituale și materiale prin modul de implementare și receptare-acceptare, prin modalitatea de utilizare și îndeosebi privind demersul propriu-zis de creație culturală și participarea la realizarea acesteia. În fond comportamentul psiho-cultural este permanent conotat în mod direct și imediat de activitatea educațională, de procesul de predare-învățare-evaluare, atât instituțional-formal, cât și non-instituțional-informal²;
- e) comportamentul politic, destul de generic și fără dubii delicat, prin care elevul de liceu își susține-manifestă atitudinile, atașamentul, reținerile față de concepțiile, orientările și evoluțiile politice în actualitate,

---

² Dumitru Batâr. *Educația. Analiză și posibilitățile de investigație sociologică*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2002, pp. 63-65.

dar mai ales față de instituțiile care le promovează, atât local, dar și regional, respectiv, național.

Generic abordând problematica aceasta, trebuințele elevului-educabil pot avea în exprimarea acestora psiho-socială, diferite caracteristici care se pot obiectiva în următoarea clasificare: - trebuințe necesar a fi atinse, acestea putând fi: în funcție de conținut:

- a) trebuințele materiale și
- b) trebuințele spiritual-culturale.

În atare context distingem:

1. în funcție de nivelul de funcționare: a) trebuințe individuale și b) trebuințe psiho-sociale de grup și generice, observabile la nivelul funcțional-acțional al activității sociale al educabilului;
2. în funcție directă de nivelul imediat al cerințelor avem: a). - cerințe primare, b). - cerințe manifeste la nivel secundar iar apoi terțiar.

Comportamentul psiho-social și cultural-educațional al elevului-educabil se manifestă în același timp atât din perspectivă strict școlară, cât și socială astfel: într-un cadru formal instituțional reprezentând caracterul trebuințelor necesare în a fi atinse/satisfăcute, recunoscute ca adecvate și funcțional-sociale putând fi private și acceptate drept modele. Totodată, comportamentul se manifestă într-un cadru informal-instituțional, reprezentând acele trebuințe ce se impun a fi satisfăcute, acestea fiind recunoscute, ca adecvate și funcționale. Într-un cadru informal, parașcolar, noninformal, cât și neinstituțional, reprezentând acele informații ca fiind adecvate pentru întreaga comunitate, inclusive pentru elevi-educabili, se delimitează, chiar se detașează de acestea.

În atare condiții, comportamentul elevului în cotidian poate incumba următoarele:

- caracterul normativ, conform cu legalitatea în vigoare la acel moment dat, urmărind respectarea unor norme legale, prescripții procedurale, indicații și legi recunoscute de către comunitate, societate și națiune, ca for ultim și suveran în actualitate al acestor realități;

- caracterul nonnormativ, situat în afara acestor norme, legi, prescripții, însă dincolo de a fi acutizat într-o manieră categorială;

- ar mai exista caracterul strict ilegal prin care sunt încălcate flagrant normele sociale și legile, respective, procedurile juridice, generându-se astfel

un comportament psiho-social delincvent în societatea respectivă³. Aducându-se aici comportamentul tinerilor, văzuți și acceptați generic, ca elevi de gimnaziu și liceu, prin acesta putem, fără tăgadă, susține și deduce faptul că sfera comportamentelor reprezintă rezultatul direct și imediat al unor interacțiuni între comportamentul prosocial și exteriorizarea comportamentului social-cultural al elevilor fie la gimnaziu, fie în liceu.

Concret demersurile și manifestările tinerilor educabili, pe diferitele trepte ale școlarității, se realizează ca urmare a cunoașterii și copierii unor modele, a respectării ori din contra a valorilor specific sferei sociale și educaționale, respectiv, ca urmare directă a modalității de receptare-acceptare a valorilor, raporturilor și a modelelor tipice culturii, subculturii și contraculturii care influențează și chiar gestionează exteriorizarea personalității educabilului-elev în aceste activități. Sfera studiului trebuie în acest caz să pornească concret de la *ceea ce face și mai ales cum anume face* atitudinal și comportamental în cotidian, pentru a-și rezolva și atinge trebuințele interpersonal în activitățile sale informale, dar și în cele formale.

Este necesar a se urma direcțiile în care se poate surprinde tipul acesta de comportament: 1. Direcția acțională; 2. Direcția relațională; 3. Limbajul uzual-mijloc de comunicare; 4. Gesturile, mimica; 5. Vestimentația; 6. Tonalitatea și intonația.

Așadar, direcția acțională urmărește participarea și implicarea tinerilor în activități acceptate sau neacceptate, implicit reieșind de aici neparticiparea lor la o serie de activități așteptate în cadrul grupului/clasei/școlii/comunității din care face parte. Tot aici, trebuie să ținem cont de modul de participare-receptare privind normele sociale, performanțele individuale și/sau colective, privind sarcinile trasate sau obiectivele propuse și așteptate de la educabil. Nu trebuie privite și studiate numai rolurile în care elevul este implicat, ci și modul în care acesta se raportează la atribuțiile care-i revin, deopotrivă contând și rezultatele la care se ajunge, fie intermediare/de parcurs, fie finale, la care se ajunge pe fondul exteriorizării și manifestării rolurilor și statuturilor deținute. Parcurusul relațional presupune și implică relațiile care se stabilesc și se manifestă între educabili fie pe același palier de vârstă, fie pe paliere diferite.

---

³ Dumitru Batâr. *Educația. Analiză și Posibilitățile de investigație sociologică*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2002, p. 65; Sorin Cristea. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010, p. 176.

Sunt urmărite relațiile dintre elevi ca membrii ai unor grupuri (cercuri, ansambluri sportive, ansambluri folclorice, participarea la cor etc.), respectiv relațiile angajate cu alte grupuri, fie școlare, fie extrașcolare, fie între educabili individuali priviți și grupul în totalitatea sa. Aceste relații se desfășoară, pe dimensiunea lor orizontală, adică urmăresc egalitatea și colaborarea, dar și pe dimensiunea lor verticală, vizând stabilirea autorității, iar de aici supraordonarea și/sau subordonarea subiectului-educabil în cadrul grupului. Se observă aspectul că această direcție devansează statutul strict individual, generând în activitate demersuri interindividuale și interrelaționale, decurgând de aici relațiile și raporturile de putere și forță care funcționează într-un grup situat în permanentă evoluție. Limbajul uzual, văzut ca vehicul al comunicării oral-auditive reprezintă cadrul sonor prin care comportamentul tinerilor se exteriorizează, prin noțiuni, termeni și cuvinte accesate și interiorizate, prin care sunt transmise informații în anumite situații. Inevitabil, limbajul depinde de personalitatea educabilului, de informații și conjuncturi în care se realizează, de aici reieșind tipurile de comportament formal și/sau informal, legal sau ilegal. Vestimentația elevului nu trebuie receptată doar în funcție de cerințele practice și cotidiene, ci și de modul cum sunt utilizate elementele sale, totodată trebuie ținut cont de trăsăturile și calitățile particulare ale elevului (ex. pe un elev înalt nu vor sta niciodată bine haine trei sferturi, fie ele cât de curate și parfumate, de asemenea pe o vestimentație nu tocmai curată nu se potrivește deloc deodorantul turnat din belșug, deoarece îmbăcsește acele haine, iar exemplele ar putea continua). Vestimentația abordată din perspectivă strict comportamentală a reprezentat un mijloc de exteriorizare a statusului social dar și de evaluare (parțială) a poziției deținută de tânăr în societate, în funcție de familia de proveniență⁴.

În comportamentul cotidian al elevului, fie de la gimnaziu, fie din liceu, cu oarecare nuanțe, tinerii se manifestă pe toate cele cinci direcții descrise mai sus în mod dominant și concomitent. Prin tot ceea ce fac și prin modul atitudinal-comportamental putem susține faptul că ei încearcă o repersonalizare pornind de la adoptarea modelelor comportamentale (din modă, din muzică, din anturaj etc.) pe care le asumă și internalizează vizând impunerea acestora ca modele proprii. Adoptarea treptată a

⁴ Dumitru Batâr. *Educația. Analiză și posibilitățile de investigație sociologică*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2002, p. 67.

acestora este rezultatul direct al socializării în care se implică generația tânără în evoluția oricărei societăți. În funcție de sfera situațiilor, socializarea ca proces poate fi receptată din perspectiva cunoașterii, a înțelegerii, a adoptării și exteriorizării normelor, modelelor și valorilor specifice etapei pe care o societate (le nivel restrâns un grup/o comunitate) o parcurge, demersuri obiectivate în asimilarea-manifestarea unor abilități ca:

- a) dobândirea unor deprinderi-disponibilități adecvate de analiză și discernământ propriu pentru a realiza deosebirile dintre ceea ce este permis și ceea ce nu, respectiv dintre legitim și ilegitim, între dezirabil și indezirabil;
- b) câștigarea și asumarea unor capacități în cunoaștere privind exercitarea rolurilor sociale în funcție de norme, reguli și lege;
- c) participarea manifestată și intenționată la atingerea scopurilor/obiectivelor urmărite, a performanțelor și idealurilor dezirabile social prin acceptarea și asumarea acestora.

În comportamentul cotidian al tinerilor educabili se disting tipuri diferite de socializare în care tinerii sunt implicați. Se urmărește acceptarea de către aceștia a unor forme de socializare secundară – consiliul școlii, al clasei, conducerea cenaclului literar, conducerea cercului pe discipline – prin care educabilii descoperă și adoptă modele de conduită și comportament, urmărindu-se formarea lor pentru conviețuirea socială. Aceași socializare comportă în sine și un caracter informal, corespunzător între toate grupurile psiho-sociale, precum și formelor de organizare în care sunt implicați tinerii cu atitudini reprobatorii față de reguli și norme pe direcția de exprimare negativă prin comportamentele lor indezirabile care trebuie remediate, corijate și aduse la un optim psiho-social dezirabil. În funcție de caracterul și gradul de conștientizare a demersurilor de socializare în ceea ce privește educabilul, distingem următoarele două cazuri, astfel:

- a. socializarea voită în care se dorește preluarea modelelor comportamentale și exteriorizarea acestora în mod pozitiv, proactiv;
- b. socializarea involuntară, de educabil, în care fără a-și propune aceasta, tinerii preiau, absorb elemente, forme și modele pe care le introduce, apoi în mod gradual în comportamentul propriu⁵.

O predominantă a procesului de socializare a educabilului din perspectivele educației durabile o reprezintă caracterul proactiv și antici-

---

⁵ Emil Păun. *Școala-abordare socio-pedagogică*. Iași: Polirom, 1999, p. 65.

pativ al acesteia. Fără a o considera totalmente anticipativă, văzută ca o socializare în funcție de aspirații și așteptări, de proiecții și acțiuni, la care se pot raporta și interrelaționa în situații ivite ulterior, tinerii preiau, interiorizează și fac uz de formele de conduită, personal, de grup, și asocială, nu doar pentru perioada prezentă pe care o parcurg prin ciclurile de învățământ, ci și față de viitorul propriu și cel colectiv⁶.

De asemenea, sunt situații generate de anturajul de vârstă, de cel social, chiar și de cel stradal, care impune elevului de gimnaziu și liceu, anumite norme, principii și obiceiuri, care preluate într-un răstimp scurt, nu sunt tocmai bine filtrate prin discernământul propriu, acțiune care se face de cele mai multe ori, ulterior și adeseori tardiv, după ivirea anumitor probleme și altercații (chiar alte situații mai grave și delicat de exprimat). Socializarea devine aici activă și imediată în comportamentul educabilului, în comparație cu socializarea latentă și graduală, atunci când tinerii se integrează durabil în normele socialului, fiind recunoscuți după o perioadă îndelungată de participare la viața aceluia grup. Prin realizarea graduală a procesului psiho-social, tinerii pot să-și asigure temeinic recunoașterea și participarea la viața socială, evoluând individual și ocupând diferite trepte în ierarhia comunității din care fac parte. Atrage atenția faptul că, din această perspectivă, tinerii educabili adoptă și utilizează metode sociale specific conformismului⁷. Concomitent este surprinsă participarea lor într-un procent destul de însemnat la socializarea negativă care poate avea efecte în dezvoltarea durabilă a acestor educabili. Ei aderă la modelele comportamentale opuse și deloc acceptate de grupurile, comunitățile și instituțiile din societate⁸. Raportarea la diferitele modele psiho-sociale și comportamentul derulat de educabil în lumea contemporană ține cont de următoarele axe evolutive ale acestuia:

1. vârsta tinerilor, momentul biologic și psihologic la care aceștia își propun rezolvarea unor probleme, respectiv își conturează drumul de urmat în viitor, în funcție de disponibilități, competențe deținute și țeluri vizate;

⁶ Mielu Zlate. *Psihologia socială a grupurilor școlare*. București: Editura Politică, 1990, p. 63.

⁷ Ioan Boboc. *Psihosociologia organizațiilor școlare*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002, p. 68-70; Daniela Crețu, Adriana Nicu. *Pedagogie pentru definitivat și gradul didactic II*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2009, pp. 301-302.

⁸ Florin Voiculescu. *Analiza resurse-nevoi și managementul strategic în învățământ*. București: Editura Aramis, 2004, p. 36.

2. nivelul de educație, performanțele deja obținute, generându-se acum ideea locului pe care îl acceptă și pe care îl dorește a-l ocupa într-o ierarhie specifică, prefigurare a celei sociale;
3. nivelul general și cel particular de satisfacere a trebuințelor primare;
4. modul în care participă și se implică în activitățile psiho-sociale ale grupului;
5. tipul de familie din care face parte ca tânăr și modelele social-culturale și atitudinale promovate de aceasta.

Toți aceiași factori⁹ influențează tinerii educabili înspre căutarea, identificarea și adoptarea unor modele, însă totalmente diferite față de cele dominante la nivelul societății din care educabilii fac parte, aceasta în măsura în care ceea ce societatea propune nu îl satisface pe tânărul educabil atât privitor la prezentul său, cât și din perspectiva intereselor sale ulterioare. Familia este hotărâtoare într-un procentaj destul de mare în influențarea tinerilor spre găsirea și alegerea unor modele profesional-comportamentale, cu atât mai mult dacă familia se confruntă cu probleme economice și de resurse¹⁰. De multe ori și în multe situații tinerii renunță la modelele familiale sau/și școlare, fiind atrași de situații favorabile de moment, dar care, fie instabile în timp, fie inaccesibile acestora, nu reprezintă cadrul necesar în care educabilul să se poată stabiliza social și financiar. Tot din perspectiva rolului familiei, putem identifica rolul familiilor cu resurse, care derulează activități economice, prin care atrag inevitabil tinerii, fie ca participanți, fie ca proprietari către formarea unui comportament conformist, îndepărtând treptat educabilul de școală și punându-l în postura de a avea studii sau de a deține bani și proprietate într-o afacere funcțională¹¹.

În funcție de cei 5 factori descriși mai sus, trebuie evidențiat aspectul destul de presant privind problema viitorului, care se impune cu condiții negative asupra lor. Două situații devin cauzale aici: teama de necunoscut ivită din experiențele parcurse individual, dar și din cele pe care le-au cunoscut în familiile lor de proveniență; acest viitor personal nu corespunde deloc aspirațiilor elevilor, ei având un ideal deja format.

---

⁹ Dumitru Batâr. *Educația. Analiză și Posibilitățile de investigație sociologică*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2002, pp. 70-71.

¹⁰ Adrian Ibiș. *Adolescentul deviant în confruntare și dialog cu profesorii*. București: Editura Pansofia, 2004, pp. 47-48.

¹¹ Dumitru Batâr. *Familia în dinamica societății*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2004, pp. 117-119.

Neconcordanțele acestea sunt determinate de:

1) ceea ce ar putea să le ofere viitorul acestor elevi nu corespunde deloc cu aspirațiile și pasiunile lor, devenind agasant și neimportant pentru personalitatea lor; nu se încadrează pe direcția pe care ei și-au proiectat-o;

2) chiar dacă ar activa social pe aceste direcții, ei fiind nevoiți, performanțele lor în viitor ar fi reduse față de natura costurilor implicate, financiar, psihonervos și energetic. În fond, procesul de socializare negativă determină tinerii educabili să preia, mai mult ori mai puțin voluntar, modelele dezirabile pe plan social, exteriorizându-se în comportamente deviate. Prin comportamentele subculturale și anticulturale sunt încălcate norme, principii și valori general acceptate de către comunitate, ceea ce-i plasează pe tinerii noștri într-o lumină a expunerii proprii¹². Mai mult, prin atitudinile și comportamentele proprii prin care ei se expun, încălcând norme, reguli și legi, provoacă la nivelul comunității și al societății per ansamblu disfuncționalități prin care este afectat gradul de securitate și libertate în grup. Pot afecta instituții plasându-se sub incidența legii, fiind considerați delincvenți, suportând astfel sancțiuni morale și juridice specifice societății¹³.

Rezultatul direct și imediat al socializării negative este comportamentul deviant întâlnit adeseori astăzi în școală. Comportamentul acesta fiind observat pe toate cele cinci direcții ale sale, conștientizat de elevi ca fiind ceva normal. Pentru ei comportamentul acesta anormativ prin care se eludează, normele, regulile și modelele existente, este receptat ca un succes antisocial și antiinstituțional (chiar antișcolar la un moment dat). În viziunea lor, conform chestionarelor aplicate și interpretate psiho-sociometric, acest tip de comportament devine normal, deoarece este provocat de factori exteriori lor, instigați social, din care distingem sumar aici:

- a. starea de insecuritate socială, tinerii îndreptându-se instinctiv spre acțiuni care să le asigure și consolideze o creștere a siguranței lor,
- b. schimbările succesive, profunde și bruște care le reduce simțitor șansele de reușită socială, de evoluție normală, ceea ce îi determină spre alte schimbări în care să poată uza de mijloacele și disponibilitățile pe care le dețin și care le sunt acceptate,

¹² Dumitru Banciu, Mihai S. Rădulescu. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*. București: Editura Medicală, 1990, pp. 68-70.

¹³ Idem. *Introducere în sociologia devianței*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, pp. 65-66.

- c. creșterea notabilă a diferențelor între opțiunile adulților, aspirațiile și interesele acestora și cele ale generației tinere, de aici reorientarea spre altceva care creează confuzii și imprecizii,
- d. radicalizarea și anarhia schimbărilor, lipsa de stabilitate și direcție clară în perspectivă.

Toate acestea tind spre formarea unui comportament de tip nou, agresiv, provocator, prin care se încearcă impunerea unei noi realități educaționale cu mijloace nelegitime și ilegale în intenții, opțiuni, modele, comportamente deloc de dorit care produc disfuncții în viața educabilului și în cea a comunității educaționale care deservește elevul¹⁴. Din toate cele expuse, ne putem pronunța pentru înțelegerea rolului factorilor educabilului, pentru cunoașterea, preluarea și prelucrarea unor modele comportamentale dezirabile psiho-social, pentru manifestări concret-pozitive ale modelelor culturale pe care tânăra generație le adoptă¹⁵.

---

¹⁴ Claude Bartollas. *Juvenile delinquency*. New-York-Toronto: Macmillan Publishing Company, 2000, p. 35.

¹⁵ Constantin Schifrinuț. *Generație și cultură*. București: Editura Albatros, 1985, p. 73; Septimiu Chelcea. *Lungul drum spre tine însuși*. București: Editura Militară, 1988, pp.31-32.